

Dnro 4289/93/21

1.6.2021

Eduskunta
Hallintovaliokunta

HaV@eduskunta.fi

Tietosuojavaltuutetun lausunto

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt tietosuojavaltuutetun kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle avoimen data direktiivin täytäntöönpanoa koskevasta lainsäädännöstä (HE 74/2021 vp.).

Kiitän mahdollisuudesta lausua asiassa.

Esityksessä ehdotetaan muutoksia lakiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) (julkisuuslaki) ja lakiin julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019) (tiedonhallintalaki).

Totean aluksi, että julkisuuslailla ja PSI-direktiivillä on hyvin erilaiset tavoitteet. Julkisuuslain tarkoituksena on toteuttaa avoimuutta viranomaisen toiminnassa ja antaa yksilölle ja yhteisölle mahdollisuus valvoa julkisen vallan ja julkisten varojen käyttöä, muodostaa vapaasti mielipiteensä sekä vaikuttaa julkisen vallan käyttöön ja valvoa oikeuksiaan ja etujaan. PSI-direktiivin tavoitteena on puolestaan avata julkisia tietovarantoja laajasti myös kaupallisesti hyödynnettäväksi.

Vaikka PSI-direktiivin tavoitteita voidaan pitää sinänsä kannatettavina, oudoksun ratkaisua, jolla viime kädessä perustuslailla suojatusta julkisuusperiaatteesta ja kaupallisesti hyödynnettävistä julkisten tietovarantojen avaamisesta säädettäisiin samoilla säännöksillä. Julkisuusperiaatteen ja henkilötietojen suojan yhteensovittamisessa on kyse kahden perusoikeuden yhteensovittamisesta. Näin ollen henkilötietojen suojan rajoittaminen vastaavista lähtökohdista käsin ei välttämättä johda oikeasuhtaiseen lopputulokseen rajoitettaessa henkilötietojen suojaa kaupallisessa tarkoituksessa tapahtuvaa käsittelyä varten.

Esitän seuraavaksi eräitä yksityiskohtaisempia huomioita ehdotetun sääntelyn vaikutuksesta henkilötietojen suojaan.

Ehdotusta valmisteltaessa on kiinnitetty huomiota henkilötietojen suojaan. Esityksen perustelutekstissä muun muassa todetaan, että ehdotetut muutokset julkisuuslakiin eivät koske asiakirjoja, jotka eivät ole saatavilla henkilötietojen suojaamisen nojalla (s.35). Totean tässä yhteydessä, että henkilötietoja sisältävät asiakirjat ovat kuitenkin julkisuuslain nojalla hyvin laajasti yleisön saatavilla.

Julkisuuslakia ehdotetaan muutettavan siten, että asiakirjan antamistapaa koskevaan 16 § :ään lisätään oikeus saada nopeasti muuttuvaa tai vanhentuvaa tietoa sähköisesti sillä edellytyksellä, että tieto ei sisälly viranomaisen henkilörekisteriin.

Nähdäkseni esitetty rajausta on välttämätön ja osoittaa, että esitystä valmisteltaessa on kiinnitetty asianmukaisesti huomiota myös henkilötietojen suojaan. Koska henkilötietoja sisältyy myös merkittävässä määrin muihinkin viranomaisten asiakirjoihin kuin henkilörekisteriin, ei ehdotettu rajausta kuitenkaan välttämättä suojaa henkilötietoja riittävällä tavalla. Kiinnitän tässä yhteydessä huomiota erityisesti seuraaviin seikkoihin.

Ensinnäkin totean, että henkilötietojen suojaan koskeva sääntely ei ole rekisteripohjaista sääntelyä. Henkilötietojen suojaan koskeva sääntely tulee sovellettavaksi tilanteissa, joissa on kyse henkilötiedoista, riittävää on, että henkilötietoja käsitellään. Toisin sanoen henkilötietojen suojaan koskevan sääntelyn sovellettavaksi tuleminen ei edellytä, että tiedot olisivat rekisterissä. Näin ollen ehdotetun rajauksen ulkopuolelle jää merkittävä määrä henkilötietoja.

Toiseksi totean, että rekisteröidyllä on hyvin harvoin mahdollisuus omilla toimillaan vaikuttaa julkisen sektorin henkilötietojen käsittelyyn, esimerkiksi kieltää julkista sektoria keräämästä itseään koskevia tietoja. Tästä seuraa, että niissä tilanteissa, joissa henkilötietoja sisältäviä asiakirjoja luovutettaisiin ehdotetun sääntelyn nojalla, niitä voitaisiin käyttää kaupallisiin tarkoituksiin, vaikka rekisteröidyllä ei olisi ollut mahdollisuutta kieltää tai vastustaa kyseistä henkilötietojen käsittelyä. Korostan, että rekisteröidyn oikeudet eivät tällaisessa tilanteessa tule riittävällä tavalla suojatuksi. Tämän kysymyksen laajuutta ja merkitystä ei hallituksen esityksessä ole arvioitu. Tiedossani on, että esimerkiksi ylikansalliset verkossa toimivat yritykset käyttävät itse käyttäjistä keräämiensä tietojen lisäksi myös julkisesti saatavilla olevista lähteistä saatuja tietoja mainonnan/informaation kohdentamiseksi rekisteröityyn.

Kolmanneksi kiinnitän vielä huomiota julkisuuslain 16 §:n 2 momenttia koskeviin hallituksen esityksen (HE 30/1998 vp, s. 73) perusteluihin, joiden mukaan *tietojen antamisen vastaavassa muodossa muusta julkisesta asiakirjasta on viranomaisen harkinnassa, jollei toisin säädetä*. Edelleen hallituksen esityksen mukaan *lupa voitaisiin evätä muun muassa silloin, kun tietoja pyydetäisiin kaupallisiin ja muihin julkisuusperiaatteen toteuttamisen kannalta vieraisiin tarkoituksiin*. Julkisuuslakia säädettäessä tietojen käsittely kaupallisiin tarkoituksiin on nähty julkisuusperiaatteen toteuttamisen kannalta vieraana tarkoituksena. Nyt julkisuuslakiin ehdotetaan muutoksia, joilla tietojen käsittelyä kaupallisiin tarkoituksiin pyritään edistämään. Vaikka tämä tavoite onkin kannatettava, on sitä koskeva sääntely nähdäkseni vaikeasti sovittavissa julkisuuslakiin.